

LAG-Bornholm

Årsrapport – 2018

Til fremlæggelse ved generalforsamlingen
tirsdag d. 9. april 2019

Resultat af LAG- og FLAG-indsatsen fra 2015-2018

LAG-Bornholm har igennem 2018 fortsat linjen fra de foregående år med at fokusere på jobskabelse som hovedmålsætning – beviseligt ved at 2/3 af årets midler er tildelt jobskabende projekter, mens projekter der har til formål at øge livskvaliteten samt styrke den lokale identitet har stået for den sidste 1/3-del. Trods reducerede midler er det bestyrelsens opfattelse, at LAG'en gør en forskel. – At de økonomiske bidrag har en stor betydning, og at det er lykkedes at skabe en positiv stemning omkring LAG-Bornholms indsats. Som allerede konstateret i sidste års årsrapport ligger vi et godt stykke foran LAG'en egne målsætninger, hvad angår forventningerne til de jobskabende effekter. Vi er nu så langt fremme i perioden – at det giver god mening at se på effektmålingerne, som kan udtrages via PROMIS-systemets indbyggede effektvurderingsredskaber. I skrivende stund (marts 2019) er der under LAG-Land registreret 42 afsluttede eller igangværende projekter siden programperiodens start i 2015. 27 ud af de 42 projekter er under hovedmålsætning A – arbejdspladser. LAG'en har her bidraget med 3,5 mio. kr. ud af en samlet investering på 12,3 mio. kr. og der er – iflg. projektholdernes egne vurderinger – skabt 33 nye arbejdspladser. M.a.o. har hver arbejdsplads kostet ca. 100.000 i LAG-tilskud. Under LAG-Fisk – den maritime sektor – er der registreret 11 afsluttede eller igangværende projekter, der alle skal være jobskabende. FLAG'en har bidraget med 2,9 mio. kr. ud af en samlet investering på 8,3 mio. kr., og der er her – iflg. projektholdernes egne vurderinger – skabt 13 nye arbejdspladser. Omregnet har hver arbejdsplads indenfor den maritime sektor således kostet ca. 225.000 kr. i FLAG-tilskud. FLAG-ordningen startede først op i efteråret 2016, og er således lidt "bag efter" hvad angår gennemførelsen.

Foto: Bornholms Frugtvin - Ny nicheproduktion – materialer og udstyr indkøbt med tilskud fra LAG-Bornholm

Om projekternes kvalitet og effekter

Generelt vurderer LAG-bestyrelsen, at projekterne har en høj kvalitet, der alle understøtter LAG'ens udviklingsstrategi, og at rigtig mange af projekterne bidrager med såvel den ønskede jobskabelse, som til styrkelse af øens og befolkningens identitetsfølelse der styrker den social sammenhængskraft. Ser vi på det sidstnævnte skal det bemærkes, at vi

oplever en god geografiske spredning af projekterne ud over øen i lokalsamfundene. Dette vidner dels om et bredt kendskab til ordningerne, dels om en foretagsomhed og en medansvarfølelse, der er vigtig.

Et tæt samarbejde mellem de lokale borgerforeninger samt Bornholms Regionskommune har vist sig ofte at muliggøre projekter, der ellers ikke ville kunne gennemføres. Især ses ofte, at et projekt initieres af en lokalforening, men siden gennemføres i tæt samarbejde med kommunen, der samtidig har vist sig meget velvillig til at mellem-finansiere projekter. Det tætte samarbejde sikrer samtidig en kvalitet, fordi der stilles lidt større krav til såvel gennemarbejdningen af projekterne samt til at sikre, at finansieringsplanen er klar og realistisk.

Effektvurderingsværkstøjet under PROMIS taler på det økonomiske område sit eget sprog. I forlængelse af de ovennævnte 3,5 mio. kr., der er investeret under LAG-Land, forventes de 27 erhvervsprojekter således at generere en bruttoværditilvækst på godt 21 mio. kr. LAG'ens Investering er en engangsinvestering, mens bruttoværditilvæksten må forventes at fortsætte år efter år – og måske ovenikøbet stige. Der vil være projekter, der udvikler sig mere positivt end andre – og der vil også være projekter, der må dreje nøglen om, men alt tyder på, at LAG-ordningen bidrager ganske markant til den økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling på Bornholm.

Ser vi på livskvalitetsprojekterne, så har vi dels set et antal projekter, hvor de faciliteter, der er blevet opført, forventes benyttet af 10.000-vis, dels at der er blevet etableret en hel del nye faciliteter til fælles afbenyttelse for 1.000-vis af bornholmere. Ingen tvivl om, at der rammes bredt – og at rigtig mange får gavn og glæde af investeringerne.

Mht. kapaciteter og kompetencer, så sker udviklingen på øen i det bedste samspil med andre nøgleaktører. BusinessCenter Bornholms Iværksætterinitiativ - det socialfondsstøttede projekt "588" - leder direkte ind til mulighederne for at søge etableringstilskud under LAG-ordningen. Destination Bornholms outdoor-klynge understøtter de forskellige LAG-støttede outdoor-projekter, og Fødevarerklyngens og Madkulturhusets mange netværksaktiviteter virker helt tydeligt også som en rugekasse for nye projekter.

Foto: 2 ret så forskellige projekteksempler fra outdoor- og oplevelsesøkonomien: Trailcenter Bornholm og Bornholms Gocart Center. Stadigt flere aktivitetstilbud ser dagens lys – og de er meget alsidige!

Efter en lidt hård start er der nu kommet bedre styr på de mange administrative krav og betingelser. Sekretariatet går markant mere ind i hele projektperioden overfor alle projektholdere, for at minimere risikoen for at de fejler på teknikaliteter. Der er stadig en lang række betingelser, som virker firkantede og besværlige, men ved at informere og bistå løbende ser det ud til, at de fleste har lært at leve med disse. LAG-Bornholm oplever dog stadig, at en del siger fra, fordi de oplever systemet alt for bureaukratisk.

LAG-Bornholms strategi – indsatsområder og spørgsmål om innovation

Bestyrelsen for LAG-Bornholm har ved udgangen af året haft den samlede strategi og status for samme til diskussion. Særligt med henblik på om der var behov for justering eller ændring af strategien. Konklusionen blev, at bestyrelsen ikke ønsker at ændre i hverken strategi eller målsætning. Man enedes dog om at øge bevågenheden overfor koblingen til Bornholms overordnede satsning på bæredygtighed under den ø-dækkende strategi kaldet "Bright Green Island 2.0". Måden at gøre dette på vil ske via formidling og i sammenhæng med den konkrete daglige vejledning. Mht. de opstillede mål – som f.eks. den jobskabende effekt, hvor LAG-Bornholm ligger langt over målet – så konkluderede bestyrelsen blot, at det er særdeles positivt.

Der er dog en særlig udfordring indenfor den maritime sektor og helt specifikt inden for de dele, der handler om udvikling indenfor fiskeriet. Der er ingen tvivl om, at fiskeriet på Bornholm er særdeles hårdt ramt af en Østersø, hvis økosystem er ude af balance.

Fiskeriets nedgang ser ud til at fortsætte, og det er vores vurdering, at der er et meget stort behov for en fælles indsats i landene omkring Østersøen. Udfordringerne er komplekse – fiskerne skyder skylden på sælerne – hvilket beviseligt er et stort problem. Men, almindelig "desktop research" og deltagelse i diverse seminarer vedr. Østersøen, fiskeriet og havmiljøet fortæller om problemer, der ikke alene skyldes sæler, men i mindst lige så høj grad kan tilskrives iltsvind, klimaændringer, overfiskeri mm. Den nationale ramme for FLAG-ordningen lægger desværre forhindringer i vejen for en mere markant indsats rettet imod eksempelvis miljøforbedrende projekter (hvor det kan være vanskeligt/umuligt at udarbejde en traditionel forretningsplan). LAG-Bornholm ville ønske, at der kunne blive åbnet op for en bredere transnational indsats – inkl. muligheder for en højere tilskudssats (meget gerne op til 100%) - ved miljø-forbedrende projekter. Når der tales om Østersøen, så er der heller ingen tvivl om, at der skal arbejdes på tværs af landegrænser og FLAG-Bornholm er da også blevet inviteret med i en række tværregionale/transnationale samarbejder om samme. Men desværre har vi måttet meddele, at vi ikke har kunnet deltage, da vi ikke har kunnet skaffe den fornødne medfinansiering.

Foto: 3 maritime projekter. Fællesskabshus på Kampeløkken Havn, Bornholm som kajakdestination i Sandvig og Frisk fisk fra kutter – Hasle Havn.

Siden programstart er der gennemført rigtig mange ganske innovative projekter. Innovation er som bekendt en relativ størrelse. Skal vi fremhæve nogle af de mest innovative inden for LAG-Bornholm, kunne det være etablering af en produktion af skræddersyede kasketter i regi af firmaet Wilgarts, diverse nye sundhedsdrikke i form af Nordisk Kambucha, Vandkefirperler, hampe-te, mm. Indenfor outdoor-temaet tænker vi også, at nogle af de projekter som Eastwind har gennemført – med f.eks. at samle outdoor-aktiviteter og tilbud på en fælles web-portal og samtidig opbygge et netværk blandt udbyderne – er rimelig innovativt. Vil også nævne, at LAG-Bornholms mangeårige og vedholdende satsning og opbakning til kunsthåndværket har betydet, at øen i 2017 som

den første region i Europa opnåede at blive udpeget som "Wold Craft Region" under UNESCO. Hallegaards nye gårdslagteri på Bornholm er også ganske innovativt og - i national skala - usædvanligt. Projektet har samtidig åbnet for muligheden af, at andre små producenter kan videreudvikle deres helt egne lokale brands, hvor økologi og dyrevelfærd er centrale. Nogle af de seneste projekter, som LAG-Bornholm selv har været med til at initiere, tegner også til at blive ganske innovative. Det gælder f.eks. "Imarksætter" initiativet, samt det lokale "Matriale-værk", der arbejder med at øge kvaliteten af genbrug, samt ikke mindst at producere nye byggematerialer alene af lokale råvarer (er set indenfor fødevarerbranchen, men er endnu ikke særlig udbredt inden for byggevarerbranchen måske lige bortset fra anvendelsen af træ). Samlet set er de mange projekter i den grad med til at opbygge et bornholmsk renommé om at vi kan noget særligt, når der tales iværksætterier.

Regnskab

Sekretariatsdriften for LAG-Bornholm kom ud af regnskabsåret 2018 med et resultat, der viser et mindre-forbrug på 3.514 kr. Der var oprindeligt budgetteret med en omsætning på 708 t. kr., men som bestyrelsen dog - efter indstilling fra sekretariatet - besluttede at nedjustere til 662 t. kr. Resultatet svarede således ganske godt til budgettet. I løbet af året er regnskabet efter det første af vores egne projekter (projekttitle: *Udvikling af mejerisektoren på Bornholm - et analyseprojekt*) blevet endeligt afsluttet. Det endte med et underskud på 2.232 kr., hvilket er indregnet i ovenstående resultat for sekretariatsdriften. Et andet projekt (projekttitle: *Imarksætter*) afventer sin endelige godkendelse fra administrationen af Landdistriktpuljen.

Bestyrelse og sekretariatet

Bestyrelsen har i løbet af 2018 afholdt 6 bestyrelsesmøder. De 3 af møderne var planlagt, så de fulgte Erhvervsstyrelsens udmeldte deadlines for ansøgninger, der skulle behandles af bestyrelsen. De tre bestyrelsesmøder blev suppleret med et ekstraordinært møde, hvor vi alene behandlede ansøgninger relaterede til den maritime FLAG-ordning. I forhold til tidligere år besluttede vi at mødes yderligere én ekstra gang i maj måned uden at skulle behandle ansøgninger, men alene med fokus på erfaringsopsamling og projektbesigtigelser. Endelig afholder vi hvert år i november et lidt mere socialt orienteret møde, hvor der samles op på erfaringer fra året, der snart er gået med fokus på, hvad der er gået godt og måske mindre godt i det forløbne år. Det er heldigvis mest godt ☺

LAG-koordinatoren er yderst aktivt såvel nationalt som internationalt. Hvert år er der ca. hver anden måned aktiviteter, der samler koordinatorene på tværs af regioner og landsdele. Derudover gennemfører Erhvervsstyrelsen halvårs- og årsmøder, hvor såvel formænd som menige bestyrelsesmedlemmer kan deltage, og hvor Bornholm har været repræsenteret. Endelig har koordinatoren deltaget i 2 internationale seminarer i løbet af 2018, der omhandlede udviklingen i den maritime sektor. Erfaringer indsamlet via disse arbejder er videreformidlet i LAG-Bornholms nyhedsbreve og delt blandt foreningens medlemmer samt til pressen i løbet af året.

LAG-Bornholm og det nationale arbejde

I løbet af 2018 er formanden udtrådt af det såkaldte koordinationsudvalg (bestående af 4 LAG-formænd og 2 koordinatore). Det skete efter et kampvalg, hvor Jørgen desværre var

forhindret i at møde frem, hvilket med stor sandsynlighed var afgørende for, at han ikke blev genvalgt. Op til valget havde Jørgen udøvet et meget stort arbejde for at sikre, at LAG'erne i Danmark gik sammen om at organisere sig med tilknytning til Landdistrikternes Fællesråd. Det lykkedes at opnå tilslutning til dette, - men det forudgående arbejde fra vores formand virkede ikke til at være synliggjort. Med Jørgens udtrædelse af koordinationsudvalget kom han også til at skifte plads fra medlem til suppleant i plads i EU's Rural Networks Assembly (et slags landdistriktsparlament) og i Leader Subgroup.

Til gengæld var det så "heldigt", at det ny-indtrådte medlem af koordinationsudvalget samtidig var formand for én af de 2 udpegede koordinatormedlemmer. Og da det er bestemt, at der ikke kan sidde både en koordinator og en formand fra samme LAG i koordinationsudvalget, skulle der findes en ny repræsentant for koordinatorene. Her pegede koordinatorene på LAG-Bornholms koordinator, så LAG Bornholm er altså stadig repræsenteret i koordinationsudvalget. Udvalget mødes 3-4 gange årligt med Erhvervsstyrelsen for at drøfte fremdriften og udfordringerne under LAG- og FLAG-ordningerne.

LAG-ordning på vej for perioden 2021-2027

EU-kommissionen har fremlagt et nyt landdistriktsprogram, og alt tyder på, at LAG- og FLAG-ordningerne videreføres. Med den nye erhvervsfremmereform, hvor landets 6 vækstfora er blevet nedlagt, og hvor man har centraliseret administrationen af Regional- og Socialfonden, øjner LAG'erne i Danmark en mulighed for, at der i den nye programperiode faktisk lægges op til, at man nationalt vil kunne regionalisere nogle af Regional- og Socialfondsmidlerne. LAG-Bornholm vil arbejde for, at LAG'ernes koordinationsudvalg tager emnet op og via din put til Landdistrikternes Fællesråd, som nu fungerer som den samlende og politiserende enhed for LAG'erne - for at sikre, at vi via LFR får skabt den politiske forståelse for, at det vil styrke LAG'ernes indsatsmuligheder, at der bliver åbnet op for "multi-funding".

Bestyrelsens forventninger til 2019

Sekretariatslederen valgte frivilligt at gå lidt ned i tid i 2018 og fortsætter i 2019 med det timetal på 34 timer om ugen, der blev aftalt i 2018. På opfordring fra Erhvervsstyrelsen har LAG-Bornholm valgt at "spare lidt op" af administrationsmidlerne i 2018, 19 og 20, så vi er forberedt på, at der i 2021 stadig vil være en række administrative opgaver, der skal kunne varetages. Belært af tidligere overgange mellem to programperioder, hvor LAG-ordningen ikke har været operationel i en overgangsperiode, frygter vi, at det samme vil være aktuelt i den kommende overgangsperiode (2021-22). I 2019 og 2020 vil vi forberede os på den kommende programperiode.

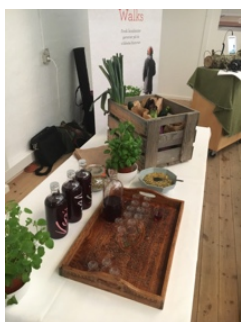
Endelig vil vi arbejde for, at Bornholms Regionskommune fastholder LAG'en på den lokale "finanslov" i såvel overgangsperioden som i den kommende programperiode. Det kommunale bidrag udgør godt 200.000 kr. årligt, og er uendeligt meget værd for LAG-Bornholm, idet disse midler bidrager til, at vi kan have et sekretariat på næsten fuld tid, hvilket giver kræfter til at forfølge supplerende fondsmidler, til at deltage i en række af de lokale samarbejdsfora, der sikrer en koordineret indsats og opbakning til såvel visionen for Bright Green Island som til øens erhvervsudviklingsstrategi m.m.

Medlemstallet har været konstant og var ved årets udgang på ca. 100 medlemmer.

Bestyrelsens sammensætning pr. 31. dec. 2018

Navn	Socioøkonomisk Gruppe (borger/ NGO/ virksomhed-org./off. mynd/andet)
Karen-Margrethe Hansen Bager	NGO/DGI-Bornholm
Susanne Carlsen	Borger/sundhed
Peter Haag	NGO/Bornholms Miljø og Energicenter
Jørgen Hammer	NGO/Bornholmske Borgerforeningers Samvirke
Carsten Hæstrup	Udpeget af kommunalbestyrelsen
Jakob Jensen	Bornholms Havne
Anne Thomas	Udpeget af Bornholms Vækstforum
Peter Jensen	Virksomheds/Det Maritime
Bjarne Hartung Kirkegaard	Udpeget af kommunalbestyrelsen
Signe Koefoed	Kultur og Landbrug/fødevarer
Simon Lund Koefoed	ACAB - Kunsthåndværkersammenslutning
Roar Schou	Fiskeriinteresser - Young Interpreter/iværksætter
Lene Koefoed	Borger/kultur/events
Karsten Westh	Landbrug/fødevarer
Gugga Zakariasdottir	NGO/Arkitektforeningen
Suppleanter:	
Bente Johansen	Borger/dyrlæge/fødevareproducent
Kirsten Juni	Borger/lokalsamfundsudvikler mm
Observatør: Emil Juul Pedersen	Repræsenterer BAG-Landet, - et netværk af primært unge exil-bornholmere

LAG-kordinator/Sekretariat: Hans Jørgen Jensen - Cand Scient Kulturgeograf

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

Den Europæiske Union
Den Europæiske
Hav- og Fiskerifond